

Mose

Innehåll

Mose

- 1 Räddad för att rädda
- 2 Kallelsen och Gudsnamnet
- 3 Släpp mitt folk
- 4 Röda havet och Sinai
- 5 ökenvandring
- 6 Epilog

Studiefrågor

Mose

1 Räddad för att rädda

Moses födelse faller inom en tid, då Israel har vuxit ut till en nation, alltså bosatt i Egypten, och då Farao, bekymrad över uppkomsten av ett israeliskt irredenta inom rikets gränser, beslöt att göra hela folket till slavar. Förtrycket hade inte åsyftad verkan, ju mer man förtryckte dem, dess mer förökade de sig, 2 Mos 1:12, någonting som vanligen varit händelsen, när Guds folk blivit utsatt för förföljelse — det gäller egendomsfolket i Gamla förbundet och ej mindre det Nya förbundets folk, Kristi kyrka. Dock finns det en gräns också för vad Guds folk kan överleva här på jorden, och när systematisk utrotning sätter in, är det existens i fara. Den egyptiske konungen befälde att alla nyfödda gossebarn av israelitisk börd skulle dödas genom att dränkas i Nilen, och när barnmorskorna, som skulle verkställa dödandet, drog sig undan, så proklamerades att hela egyptiska folket skulle hjälpas åt att utföra det, 2 Mos 1:15-22. Om alla gossebarn sålunda dödades, skulle alla flickor bli gifta med egyptier och nationen Israel gå under — metoden är såtillvida besläktad med Sovjetrysslands förfaringsätt vid massdeportationer av ungdom från randfolk i Balticum: pojkar och flickor skickades till vitt skilda orter.

I denna situation föddes Mose. Föräldrarna var Amram av Kehats släkt inom Levi stam och hans hustru Jokebed, 2 Mos 6:20. Jokebed var faster eller halvfaster till sin make. De stränga lagarna om förbjudna äktenskapsled hade ännu inte kommit till stånd, och i Egypten var det sed med syskongifte inom den kungliga ätten. Modern gjorde allt för att rädda sitt barn, eftersom hon såg att gossen var ett vackert barn inför Gud, Apg 7:20. Det var alltså inte enbart moderskärleken, som kom henne att göra detta desperata försök, utan en av Guds Ande given insikt om en särskild kallelse för detta barn. Det krävdes mod för att bevara barnets liv, ty hårt straff, antagligen dödsstraff, väntade föräldrarna om de blev ertappade, och de vågade trotsa Faraos påbud endast i kraft av sin tro, Hebr 11:23. Först dolde de barnet i sitt hem i tre månader, och därefter utsattes det i en vattentät kista i Nilen, upptäcktes av Faraos dotter, togs upp i land, fick sin egen mor till amma och fick växa upp vid Faraos hov. Namnet Mose gavs åt pojken av prinsessan, 2 Mos 2:10, och borde alltså vara ett egyptiskt namn. Egyptologerna ser i så fall inget samband mellan namnet och uttrycket »draga upp». Däremot finns ett hebreiskt verb mascha, som kan betyda »draga upp» och som har ljudlighet med Mose. För hebreiska öron skulle dock namnet Mose snarare tala om en som drar upp ur vattnet än en som drages upp. Mose blev ju med tiden den som så att säga drog sitt folk upp ur Röda havet.

Adopterade barn vid det egyptiska hovet tycks ha inträtt i prinsars och prinsessors rättigheter, och Hebreerbrevets författare säger att detta gällde också Mose, Hebr 11:24. Detsamma säger Stefanus i Apg 7:21 och tillägger, att han blev undervisad i all egypternas visdom. Det måste ha inneburit studier i astronomi och astrologi, matematik, geometri, arkitektur, fysik, statskunskap, jordbrukslära och inte minst militär utbildning, något som varje egyptisk prins hade att genomgå. Den judiske historieskrivaren Josefus säger att Mose förde befälet över en egyptisk militärexpedition till Nubien. Han måste ha förts in i den egyptiska religionens mysterier och dess dyrkan av många gudar, vari också ingick tillbedjan av Farao — vid vissa tillfällen kunde det förekomma att Farao deltog i denna sistnämnda kult och alltså tillbad sig själv. Men inflytelser från det egna folket och dess tro på Abrahams, Isaks och Jakobs Gud kan ha förmedlats genom modern, som officiellt gällde som hans amma och kan ha uppehållit förbindelsen med honom även sedan han blivit yngling. Det är svårt att tro att Mose kunde avvika från den vid hovet föreskrivna religionsutövningen. Men en kvarleva av fädernas tro fanns väl hela tiden innerst och underst i hans själ, och det skulle komma en tid då den tog överhand över allt det andra.

Den store psykologen Sigmund Freud gör gällande, att Mose kom till tron på en enda Gud genom Farao Echnaton. Det verkar föga sannolikt, och Freuds argumentering är inte stark. Man har snarast skäl till förundran över hur föga Israels religion

under och efter Mose visar sig beroende av den egyptiska. Det allt överskuggande intresset för döden och livet efter detta hos egyptierna återfinnes inte alls hos Israel, som under hela Gamla förbundets tid sysslar sällan och föga med dessa ting och i stället är inriktad dels på jordelivet, dels på nationens fortbestånd för framtiden, dess trohet mot förbundets Gud och dess hopp om en Messias.

Som prins hade Mose utan tvivel rätt att ingripa mycket hårt i undersåtarnas förhållanden, och att han slog ihjäl en egyptier, som misshandlat en israelit 2 Mos 2:11-12, skulle kanske i och för sig inte ha inneburit någon risk för hans vidkommande, om inte Faraos hade beslutat utplåna Israel. Nu hade han emellertid handlat stick i stäv mot Faraos uttalade vilja och då var hans liv inte mycket värt. Han hade, hetlevrad som han var, handlat i en ögonblicklig impuls av solidaritet med sitt eget föraktade och förslavade folk. Men han fick inom kort besinna, att detta folk inte räknade honom som sin egen, 2 Mos 2:13-14, utan såg på honom med samma proletära hat som slavarerna överhuvudtaget kände gent emot sina egyptiska förtryckare, inte minst om dessa gick i kunglig dräkt. I och med den upptäckten blir Mose mycket ensam, fågelfri och efterlyst bland egyptierna och utan något anhang hos sitt eget folk. Hans enda möjlighet att rädda livet är att fly ur landet och dölja sig. Så blir han dräng hos en fåraherde i ökenområdena österut, dräng och tillika måg i huset, alldeles som en gång Jakob. Omslaget i hans yttre förhållanden drastiskt. Han har fått tidens finaste bildning, har från ungdomen varit van att bli upppassad av slavar och åtlydd på minsta vink, han har anfört armeer och bejublats i triumftåg, och nu är han en fattig fårvaktare. Han var fyrtio år gammal, Apg 7:23, en man i sina bästa år, åt vilken livet nyss hade erbjudit en lysande framtid. Nu var allt förändrat, och värst av allt var, att hans eget folk hade förkastat honom. Apg 7:25. När Stefanus i sitt tal nämner detta, gör han det säkert med tanke på en Annan, som kom till sitt eget, men fick känna på att hans egna inte tog emot honom, Joh 1:11.

Moses vistelse i öknen som herdedräng varade i fyrtio år, Apg 7:30. Det var en mänskligt sett bortkastad tid. Men i verkligheten, i Guds ögon, var det en viktig och nödvändig förberedelsestid. Man kan undra över att den måste bli så lång och över att Mose skulle hinna bli åttio år, innan han fick gripa sig an med sin stora livsuppgift. Men Guds tankar är högre än människotankar.

Moses husbonde Reguel gav honom en av sina döttrar, Sippora, till hustru. Om hon gjorde skäl för sitt namn, som enligt några betyder »en som stiger tidigt upp», så blev hon en god husmoder. Den förstföddes namn, Gersom, anspelar på Moses känsla av att vara främling, hebr ger, landsflyktig från Egypten, främling för sitt eget folk och utan hemortsrätt hos sitt midjanitiska värdfolk. Guds människor har i alla länder, folk och tider känt sig som gäster och främlingar på jorden och deras längtan har stått ett bättre fädernesland, Hebr 11:14-16. För att hålla den längtan vid makt har Gud ofta låtit dem känna på främlingskap i yttre mening.

2 Kallelsen och Gudsnamnet

Efter fyrtio års främlingskap i Midjans land får Mose sin kallelse genom rösten från den brinnande busken 2 Mos 3. Busken brann, och blev dock icke förtärd, 2 Mos 3:2. Man har tänkt sig, att det var en växt, vars eteriska olja kunde förbli svävande i gasformigt tillstånd ovanför dess grenar — om den gasformiga oljan brinner, förtär den branden inte busken. Det är i och för sig möjligt, men Guds under är och förblir oförklarliga, och Jesus, som i profetisk ande har samtalat med både Mose och Elia, kallar busken för törnbuske, Mark 12:26. I ett törnsnår får man tänka sig den vädur insnärjd, som blev offerfår i Isaks ställe, 1 Mo 22:13. Ur en törnbuske hörde Mose Herrens röst tala. I törnen skulle Han bli krönt, som är vårt sanna offerlamm. Nitälskan för Gud hus förtärde honom, Joh 2:17, och ändå blev han icke förtärd utan lever i evighet.

Liksom en gång Abraham, 1 Mos 22:1 och 11, liksom Jakob, 1 Mos 46:2, och liksom längre fram i Israels historia Samuel, 1 Sam 3:5, hörde Mose Herrens röst ropa hans namn två gånger. Och liksom dessa andra Israels fäder, så svarade han med det enda ord, som utgjorde det rätta svaret på ett sådant tillrop: Hinni, Här är jag! 2 Mos 3:4. Då följer kallelsen med sådan kraft och tyngd, att den förr så stolte prinsen är ett bävande människobarn, som frågar: Vem är jag, att jag skulle gå till Faraos och att jag skulle föra Israels barn ut ur Egypten?

Härpå svarar Gud med löftet att själv vara med honom. Då frågar Mose, liksom en gång Jakob, efter Guds namn, och i motsats till Jakob får han verkligen veta ett namn på Gud, det namn som betyder JAG ÄR. Detta namn kom att bland israeliterna hållas så heligt, att endast prästen vid vissa, starkt begränsade tillfällen fick ta det i sin mun. Ett namn — och likväl icke ett namn, inte i den mening andra gudar har sina namn. Inte heller något namn som innebär ett försök till begreppsmässig förklaring av Guds väsen. Gud är den som evigt är, den ende som i sig existerar. Skapelsen började med att han som kallar sig JAG ÄR sade sitt Varde! Därmed skapade han ett »du», en värld i dialogens relation till sig själv.

Det framgår klart och starkt av berättelsen, att denne Gud inte är en ny, en annan Gud. Han är densamme som Abrahams, Isaks och Jakobs Gud, han som även var Moses fader Amrams Gud, 2 Mos 3:6. Hebreiskan skrevs ursprungligen enbart med konsonanttecken och det ifrågavarande namnet på Gud med de fyra tecknen JHVH. När man senare införde vokaltecken i de bibliska skrifterna, måste dessa tecken få karaktären av accentliknande punkter och småstreck över och under bokstäverna. Eftersom man vid denna tid undvek att uttala det heliga namnet JHVH, läste man i stället, var gång detta namn förekom, ett annat ord, som kan översättas »Herren», och insatte det sistnämnda ordets vokaler i namnet JHVH, med påföljd att genom ett missförstånd uppkom läsningen » Jehovah». I verkligheten har namnet, när det någon gång uttalades, sannolikt lästs Jahväh.

Det finns tecken som tyder på att Jesus på ett särskilt sätt identifierat sig med Honom vars namn är JAG ÄR. Man kan peka på hans ord i Joh 8:24: »Om I icke tron att JAG ÄR DEN JAG ÄR, så skolen I dö i edra synder», eller på vad han säger i Joh 13:19: »Redan nu, förrän det sker, säger jag eder det, för att I, när det har skett, skolen tro att JAG ÄR DEN JAG ÄR». När översteprästen i sitt nattliga förhör med Jesus frågade honom, om han var Messias, den Högtlovades Son, (och denna fråga skedde enligt Matt 26:63 under en edlig förpliktelse, som innebar att det skulle ha varit mened att underlåta att yppa sanningen, jf 3 Mos 5:1) så svarade Jesus enligt Mark 14: 62: » JAG ÄR DET», enligt grundtexten: ego eimi, strängt ordagrant JAG ÄR. Det finns uttolkare som anser, att hans ord på semitiskt språk föll så, att han använde det heliga namnet JAG ÄR om sig själv. I Gamla testamentet används flera namn på Gud. Vad som här har sagts om Jesus och det heligaste av alla gudsnamn är orsak till att bibelläsaren, när namnet JHVH användes, har särskild anledning att tänka på Guds uppenbarelse Sonen. Man kan i den svenska översättningen se, när så är fallet. När namnet JHVH i hebreiskan ligger bakom den svenska översättningen, står ordet med stora bokstäder alltigenom: HERREN. Står det i stället »Herren», med stor bokstav endast i ordets början, ligger ett annat hebreiskt ord bakom. Se härom ordet »Herren» i vår svenska Bibels Ordförklaringar och sakupplysningar.

Vi återgår till Moses kallelse. Denne värjer sig fortfarande envist mot kallelsen, och Gud ger honom då gåvan att göra underverk, 2 Mos 4:1-9. Då und-skyller han sig med att han saknar talemåttet och förmår inte tro Guds löfte att lära honom vad han skall tala, ja han tigger och ber: »Sänd ditt budskap med vilken annan du vill!» 2 Mos 4:10-13. Herren vredgas då på Mose men låter honom inte slippa undan — till hjälp i sin brist på talemått får han sin tre år äldre broder Aron, som är en talför man. 2 Mos 4:14-16. Men i starka ord betonas, att Mose är den ledande av de två. Också Mose är ett exempel på hur den yttre förstfödsrätten genombryts av Guds utkorelseslut. Angående Moses och Arons ålder se 2 Mos 7:7.

Johannes av Korset gör en skarpsynt iakttagelse här. Gud har givit Mose alla behövliga instruktioner, han har givit Mose gåvan att bekräfta sina ord med underverk och han har vredgats på Mose för att denne ändå tvekade att gå i sin kallelse, men ändå kan Mose inte besluta sig för att lyda. Då ger Gud honom hans broder Aron som hjälpare, till att styrka honom: »Du skall tala till honom och lägga orden i hans mun; och jag skall vara med din mun och med hans mun, och jag skall lära eder vad I skolen göra», 2 Mos 4:15. Mose skall ge Guds ord åt Aron, Aron skall ge dem tillbaka till Mose, och då skall orden med förnyad kraft gripa Mose och ge honom tro. Mänskligt sett är detta oförnuftigt, men i Guds rike hör det till det viktiga kapitlet om bröders inbördes förmaning och tröst, kristenlivets tredje sakrament. Man kan behöva Guds ord genom en annan människas mun, även om denna människa är svagare i tron än man själv är, såsom Aron var svagare än Mose.

Men detta är inte allt. Aron, som är utrustad med vältalighetens gåva, skall föra talan både inför Faraos och inför Israels folk. Han som endast i andra hand har fått del av Guds rådslut, blir den som till en början framträder utåt som huvudpersonen.

En jämförelse mellan Arons och Moses karaktärer får anses inte helt falla utanför ramen för vår framställning. Den utfaller inte till Arons fördel. Mose är egentligen tillbakadragen och har mycket ringa tankar om sig själv. Av naturen häftig och hetlevrad låter han under årens lopp fostra sig till saktmod. Men redan från början är han obenägen att ta hänsyn till sig själv, och när anklagelsen haglar över honom är han, såsom fortsättningen skall visa, ointresserad av att försvara sig. Hans självkritik stannar inte på ytan: när han säger sig ha »oomskurna läppar» (2 Mos 6:12), röjer han sin längtan efter sann omvändelse. Hans tillbakadragenhet tar sig också uttryck däri att medan Arons söner på Guds befallning får en mycket framträdande ställning i Israel, 4 Mos 3, ger han inte någon framskjuten position åt sina egna söner. Han är, såsom skall framgå i det följande, alltid benägen att främst lägga skulden på sig själv för misslyckanden och felgrepp. Aron däremot är snar till att skylla ifrån sig, såsom framgår särskilt av hans advokatberättelsen om guldkalven, varom mera framdeles.

Mose går nu till sin husbonde och svärfader, som omväxlande kallas Reguel, Jeter och Jetro (för svenska öron går det bäst att komma ihåg att en getherde hette Get-ro) och begär att få gå tillbaka till sina bröder i Egypten och se om de ännu lever, 4:18, ett uttalande som låter ana hans ständiga oro för sitt folks hotade existens. Vi påminns åter om Josefs sändning, 1 Mos 37:13 och, framför allt, om Faderns sändande av sin enfödde Son i tidens fullbordan. Svärfaderns svar, 2 Mos 4:19, påminner om ängelns ord till Josef i Matt 2:20: »De som traktade efter barnets liv äro nu döda.» Och man kan härtill knyta en reflektion till Upp 12:15-17 om dem som håller Guds bud och har Jesu vittnesbörd: Denna världens makter, även supermakter, beslutar gång efter annan om deras slutliga utplånande, men jorden kommer dem till hjälp, jorden som öppnar sin mun och tar emot i gravarna de människor som gjorde upp storstilade förintelseplaner. Det kommer visserligen nya generationer och nya prövningar för Kristi kyrka, men därigenom att generationerna växlar och genom att varje ny generation vill göra alla misstag själv i stället för att lära av den förras misslyckanden, så är det sörjt för att kontinuiteten skall brista i de gudlösas planering. Ända det med Kristi sanna kyrka (som fanns redan före Kristus hos dem som levde i hoppet på Honom som skulle komma). I den sanna kyrkan, den som inte i välment iver att rädda sig genom anpassning sviker den väg som en gång för alla är utstakad, där finns kontinuitet mellan generationerna. De rätta lärarna avlöser varandra, men Jesus Kristus är densamme i går, i dag, så ock i evighet, Hebr 13:7-8.

3 Släpp mitt folk

Mose och Aron börjar nu träda fram inför Faraos, begära frihet för folket att gå tre dagsresor ut i öknen för att hålla gudstjänst och med hemsökelse, om detta inte blir medgivet. Plågorna börjar komma slag i slag, och efterhand som de blir värre, hårdnar Faraos hållning. Snart har det kommit därefter att Mose, som ser sig själv som vållande till detta, utbrister: Herre, varför har du

gjort så illa mot detta folk? Varför har du sänt mig? 2 Mos 5:22.

I Moses egna ögon är olyckan den, att den som fått Guds uppdrag är så otillräcklig, olämplig. Det vore lyckligt, om de som eftersträvar makt och inflytande inom den organiserade kyrkan, alltid hade en kritisk syn på sig själva.

Det är inte nog med att Mose hos Faraos får tala för döva öron, även hans eget förslavade folk saknar vilja och förmåga att lyssna på honom, och även här tillskriver Mose sin egen oförmåga detta misslyckande. Oförmåga, eller än värre: oomvänt sinne, ty det är som om han menar, då han klagar över att han har »oomskurna läppar», 2 Mos 6:12. Guds Ande faller inte denna hårda dom utan säger att orsaken var folkets otålighet och dess hårda arbete, 2 Mos 6:9. General Booth har sagt, att han inte kan vänta att en man skall bli omvänd, om han fryser om fötterna och är hungrig. Det är sagt i samma anda. En skuldsatt, hårt trälade lantbrukare sade till mig en gång, att det inte är så gott att lyfta sina ögon till himmelen, när man har en så tung arbetsbörd. Denne fattige svenske bonde kände till den verklighet som Bibeln här avslöjar: social nöd kan vara ett hinder för evangelium.

Men Guds befallning står oryggligt kvar. Mose i sin omöjliga position, mellan en oböjlig Faraos och ett helt ointresserat folk, har inget annat att göra än gå vidare på den väg som Gud befallt.

Det har ofta sagts, att den profana historien inte finner plats för Egyptens plågor och Israels uttåg. Det senare har med skiftande framgång försöksvis daterats till 1400-, 1300- eller 1200-talet före Kristus. Ingenstans passar det riktigt in i mönstret. Den lärde, även rabbinskt bildade juden Immanuel Velikovski föreslår en drastisk tillbakadatering, så att plågorna och uttåget förlägges till samma tidsperiod, då väldiga naturkatastrofer vållade sammanbrott i förvaltningen av det väldiga riket och erövrarfolket hyksos lyckades göra sig till herrar i landet. Det tillkommer inte en lekman som mig att göra någon bedömning av Velikovskis teori, jag nöjer mig med att påstå att den liksom varje annan på argument grundad hypotes bör provas. Från den tid Velikovski avser finns en egyptisk papyrus, som bland annat säger: Floden är blod. Landet är icke ljus. Velikovski framhåller vidare, att uttrycket »den förstfödde» också kan betyda »den ypperste». Kanhända menar han, att hemsökelsen över de förstfödda var en epidemi, som likt spanska sjukan efter första världskriget angrep A-människorna, de fysiskt bäst utvecklade. En inskription på en svart granitkista, funnen i gränstrakterna mellan Egypten och Palestina, berättar om en egyptisk kung, som drog ut för att möta en fiende men aldrig återvände. Platsen för hans och den egyptiska härens katastrof kallas i inskriften Pi-Kharoti, ett namn som påminner om det i 2 Mos 14:9 nämnda Pi-Hahirod.

Hur det än må förhålla sig med Velikovskis teori, så är de israelitiska källorna ense om att uttåget skedde under oerhörda naturkatastrofer. Flera exempel ur Psaltaren skulle kunna anföras, men det må räcka med Ps 114:1-4.

När Israel drog ut ur Egypten,
Jakobs hus ut ifrån folket med främmande tunga,
då var Juda hans helgedom,
Israel hans herradöme.
Havet såg det och flydde,
Jordan vände tillbaka.
Bergen hoppade såsom vädurar,
höjderna såsom lamm.

Hemsökelsen nådde en sådan höjd, att egyptierna, som anade ett samband mellan plågorna och Israels kvardröjande i Egypten, började uppmana till uttåg och påskynda det. Under de katastrofartade händelser som skakade naturen och människosjälarna, instiftades den judiska påskhögtiden. Det skedde i den natt då Herrens härskaror drog ut ur Egyptens land, 2 Mos 12:41. För första gången hade man slaktat påsklamm, med isop (jfr Joh 19:29) strukit av dess blod på dörrposterna, så att Fördärvararen icke skulle gå in i huset, ty när Herren såg blodet, skulle han gå förbi, 2 Mos 12:22-23. Det är knappast nödvändigt att påpeka, att denna ceremoni förebildar Jesu offerdöd och den frälsande kraften i Försonarens blod. Med påsklammets skulle förfaras så, att intet ben därpå skulle sönderslås, 2 Mos 12:46, jfr Joh 19:36. En Herrens vakenatt var detta, 2 Mos 12:42, fram till den vakenatt, då Jesus, vårt påsklamm, vart förrådd, och en ny påskmåltid instiftades till hans åminnelse. I denna nya påskmåltid slog Herren själv, icke Egyptens förstfödda och yppersta, utan sin egen enfödde Son.

Israeliterna skulle äta påskmåltiden resklädda, omgjordade med bälten, skodda med långfärdssandalerna och med vandringsstavar i händerna, 12:11, ty det var det stora uppbrottets natt. Guds folk har alltid haft att bryta upp och ge sig ut på vandring som främlingar på jorden.

4 Röda havet och Sinai

Folkskaran når fram till det ödesdiga Pi-Hahirod, 2 Mos 14:2 och 9. Här blir den upphunnen av Faraos här, ty konungen har ångrat att han lät folket gå. Folket var överrumplad; inte förrän egyptierna var tätt inpå dem, upptäckte de vad som var på färde, 2 Mos 14:10. Nyss hade man gått som i triumf, överhöjd av egyptiernas gåvor i syfte att påskynda färden, och då hade nog inte funnits en enda man i Israel, som inte hade varit stolt över att vara med om sitt folks segerdag. Då hade alla velat tåga ut, och hade

allt gått bra, hade man tillskrivit sig själv äran. Nu, när en säker död är överhängande, har ingen velat uttåget. Skulden drabbar bara en enda man: Mose. Varför, Mose, har du fört oss hit för att dö? (Som om han hade kunnat föra dem mot deras vilja.) Vad var det vi sade. Vi sa ju hela tiden: låt oss vara, låt oss slava under egyptierna! Det var bättre än att dö i öknen. Fanns det inte gravar nog i Egypten; måste du ha oss ut hit för att begravas i sanden? 2 Mos 14:11-12. Det står att folket ropade till Herren, 2 Mos 14:10, men det står inte att Mose bad. Han talade lugnande ord till folket, och det är att märka att han inte på en enda punkt bemöter de orättvisa anklagelserna — för honom kommer det inte an på att rädda någon prestige. Men han ber inte till Gud. Luther har tolkat detta så, att Mose inte förmådde bedja. Det finns situationer så hopplösa, att även en stark bedjares bö förstummas.

Då sade Herren: Varför ropar du till mig? 2 Mos 14:15. När Mose inte kunde få fram ett enda böneord, då säger Gud, som om han inte förmådde längre stå ut med det rop som ur Moses anfäktade själ trängde genom himlarna: Varför ropar du? Lugn, jag kommer. Så kan det hända, att den stund en människa menar sig inte kunna bedja, då beder hon i verkligheten med ett så starkt rop att det genljuder genom himlarna.

Räddningen kom genom den naturkatastrof som beredde den egyptiska hären dess undergång i Röda havet. När Israel firar påsk, är minnet härav allttjämt ett huvudmoment. Och när Kristi kyrka håller den nya påsken, blir räddningen ur Röda havet en fö till frälsningen i Kristus. »Våra fäder ... gingo alla genom havet», säger Paulus, 1 Kor 10:1, och tolkar detta som en förebild av det kristna dopet.

Efter räddningen sjöng Mose och med honom hela folket en lovsång, 2 Mos 15. Den sången är ett preludium till den sång som skall sjungas av Mose, Guds tjänare, och Lammet, Guds Son, och av alla dem som räddade står vid glashavet, Upp 15:2-4.

Berättelsen om vandringen vidare genom öknen är en historia om Guds folks synder, klenro och knot och om Guds trofasthet. Det är ett tema, som återupprepas gång på gång i Bibeln, särskilt rikt i stämföringen i Ps 78 och i Stefanus tal i Apg 7.

Vandringen går vidare till Sinai. Där gör man halt och där stiger Mose upp på berget för att möta Gud. Platsen var densamma, då han hade hört Gud tala från den brinnande busken, 2 Mos 3:1 och 12, och Gud hade den gången lovat honom det tecknet till stadfästade av hans tro, att på denna samma plats hela Israel med honom skulle samlas till gudstjänst. Här slutes nu ett förbund mellan Gud och hans egendomsfolk, och lagen, främst de tio buden, ges folket genom Mose. Dessa tio bud får i tidens fullbordan sin slutgiltiga tolkning genom Jesus.

Mose stannade på berget fyrtio dagar och fyrtio nätter, 2 Mos 24:18, under fasta och bön. En fyrtiodagarsfasta försätter den mänskliga organismen till gränsområdet mellan liv och död. Det är samma tidrymd som Jesu fasta i öknen omfattade, Matt 4:2. Tillsammans med Mose, men inte till samma höjd, steg Aron, dennes söner Nadab och Abihu och folkets sjuttio äldste upp. Om dessa heter det, 2 Mos 24:10, att de fick se Israels Gud — men om man vill veta hur synen gestaltade sig, så framgår att allt vad de såg var någonting som liknade ett golv, inlagt med safirer, likt himmelen i klarhet. Den nutida nattvardsgästen förstår detta. Med huvudet böjt och blicken riktad ner mot mattan innanför altarrunden bidar han det ögonblick, då han skall undfå Kristi lekamen. Men över denna matta eller detta golv lyser det en klarhet från ett överjordiskt ljus.

Tragiken som Mose upplever, när han kommer ner från berget och finner folket i full festberusning hylla statyn av en tjur som sin räddare ur tråldomslandet — denna tragik kan ej tolkas i ord och blir i det närmaste orsak till att Mose ger allt förlorat. Sällsamt är det att mitt i denna förtvivlans stund möta ett drag av humor, när Aron, tagen i förhör av sin broder, försöker redogöra för hur det hela gått till. I Moses fråga, 2 Mos 32:21, lastas redan ansvaret på Aron, men denne vet att urskulda sig. Folket är ont, folket är skuld till vad som skett. Eftersom detta onda folk nödvändigt ville ha en gud att se och ta på, i synnerhet som Mose tycktes ha försvunnit för alltid, så lät Aron dem ta av sig det guld de hade på sig i form av smycken. Och jag kastade det i elden, säger han, och så blev det en kalv, 2 Mos 32:24, ungefär som om det hade råkat bli en kalv av sig självt. Det menade sig Aron inte kunna rå för. Konsten att skylla ifrån sig är väl utbildad hos Aron.

Mose anställer genom Levi stam en massaker på de avfälliga. Detta är en av de många händelser, som låter oss starkt uppleva skillnaden mellan det Gamla förbundet och det Nya testamente som slöts i Kristi blod. Därefter går Mose tillbaka upp på berget och beder Herren att utplåna hans namn ur boken som han skriver i, 2 Mos 32:32, såvida detta vore villkoret för förlåtelse åt folket.

På var sin sida om Kristus står Mose och Paulus som skiltvakter kring mysteriet med Kristi försonaregärning. Mose begär att själv bli utplånad ur livets bok, om detta kan bringa förlåtelse för hans folk. Paulus önskar att han själv vore förbannad och bortkastad från Kristus, om detta kunde gagna Israel, Rom 9:3. Ingenders önskan går i uppfyllelse, ty ingen av dem är försonaren. Men närmare Kristi offergärning kan ingen komma.

Gud ger nu Mose befallning att föra folket vidare till det land som han lovat Abraham. Men Mose förmår inte detta, med mindre Herren lovar att gå med honom. »Om du icke själv vill gå med, så låt oss icke alls draga upp härifrån!» När då Herren lovar detta, går Mose, dristig genom erfaren bönhörelse, ännu längre och begär att få se Herrens härlighet. Denna växande djärvhet i har han gemensam med Abraham, 1 Mos 18. Herren kan inte villfara denna sista bön av Mose. Guds ansikte kan ingen människa se, 2 Mos 33:20. Därav kan man dra slutsatsen, att när det i 2 Mos 33:11 står att Herren talade med Mose ansikte mot ansikte, så menas inte att Mose bokstavligen såg Herren. Uttrycket »ansikte mot ansikte» tolkas ju också med orden »såsom den ena människan talar med den andra». Men även om Mose inte kan få se Herrens ansikte, så tillförsäkras han en

plats nära Herren, 33:21. När Herrens härlighet drar förbi, skall Herrens hand övertäcka Mose så att han skyddas för att se, men efteråt skall han få se Herren på ryggen, 2 Mos 33:23.

När Linné berättar om sina avgörande naturvetenskapliga upptäckter, anknuter han till denna Moses upplevelse och säger: Jag såg den Allsmäktige på ryggen och bävade. Men flera än han har gjort samma erfarenhet: medan Gud gick handlande fram i deras liv, såg och förstod de ingenting, men efteråt kunde de se Guds fotspår och bävande lovsjunga honom. Om den framtidsriktade profetian i Bibeln tycks samma lag gälla. Tillfullo blir ingen profetia förstörd förrän den går i uppfyllelse. Men den som då förstår, blir därigenom stärkt i sin tro. Jf Joh 2:19-22, Joh 12:16, Joh 13:7 och 19, Joh 14:29, Joh 16:4.

Stentavlorna med budorden hade Mose, hetlevrad som han var, slagit sönder i sin förtvivlan över folkets avfall. Efter en ny fyrtyodagarsfasta på berget skriver han på nya tavlor de tio budorden, 2 Mos 34:28, och när han nu åter steg ner, visste han inte att hans ansikte hade blivit strålande, 2 Mos 34:29. I berättelsen åsyftas tydligen ett starkt ljussken, ett fenomen av den art som i religionspsykologien kallas fotism. I en annan och mindre uppeendeväckande bemärkelse har vi alla sett ansikten som haft en sällsam utstrålning kvar efter möten med Gud.

Någon uppmärksamhet skall här ägnas åt den från den kristna konsten kända företeelsen, att Mose avbildas med horn i pannan. Orsaken här till är, att det sist anförda skriftstället i den latinska översättningen Vulgata är återgivet så, att i stället för strålgans ta horn. Vad denna felöversättning i sin tur beror på, skulle det föra för långt att här utreda, men det kan nämnas, att den uppgående solens strålar i semitisk poesi ofta liknas vid horn — sannolikt tänker man då på hjortdjurens månggrenade hornkrona, jämför uttrycket »morgonrodnadens hind» i Ps 22:1. Till och med Michelangelos berömda Mosestaty bär horn i pannan, och ännu på 1700-talet förevisades i Genua, bland andra relikier av heliga män och kvinnor, också Moses horn.

Det kan vara bra att veta, att i Bibeln inte finns något stöd för detta tal om Moses horn. Alltsammans beror på en översättares missförstånd.

En stor del av Moseböckerna, särskilt den tredje, utgörs av offerlagar. Bibelläsaren tröttnar lätt på de många, detaljerat beskrivna ceremonierna. Men även denna läsning kan erbjuda glimtar av det tillkommande goda i Kristus, varav allt detta är en skugga, som faller framåt. Så t ex när det gäller den ceremoni som beskrivs i 3 Mos 14:49-53. Av två fåglar skall den ena slaktas, den andra släppas fri. I ceremonien ingår att den skonade fågeln tillsammans med bl a isop skall doppas i friskt vatten, blandat med den slaktade fågelns blod. Det är omöjligt för en kristtrogen att här inte tänka på Honom, som utan synd blev offrad för vår skuld och genom vars blod vi blir frälsta och fria. Isopen, en sinnebild av rening, finns med här liksom vid Jesu kors.

5 Ökenvandring

Ökenvandringen fortgår, folkets upprepade knot likaså. Det har sitt intresse att ge akt på var upprorsstämningarna börjar. Vad som uppväcker Guds vrede, gör sig gällande bland dem som är ytterst i lägret, 4 Mos 11:1, och lystnaden efter Egyptens läckerheter vaknar inom den blandade folkhop som åtföljde Israel, 4 Mos 11:4. Det är samma förhållande som i 1 Mos 13:7, där det inte är mellan Abraham och Lot, utan mellan deras boskapshjordar som trätor uppkommer. Människor som aldrig har stått i en personlig avgörelse, som aldrig har brutit upp från sig och sitt eget är alltid de mest lättövrade offren för frestelser, av vad slag de vara må.

Judarna har så länge vi känner till deras vanor tyckt mycket om lök. Här i öknen finns det inte någon sådan att tillgå, och de knotande eggjar upp sig till sannskyldiga hungerhallucinationer av gurkor, meloner, purjolök, rödlök och vitlök som det var så gott om i Egypten, 4 Mos 11:5-6. Här i öknen tyckte man sig försmäktas, ty där vankades intet annat än manna.

Här skall inte ägnas tid och utrymme åt frågan om vad mannat i öknen egentligen var, ett problem som trots alla lösningsförsök f anses kvarstå olöst. Men mannats symbolik må något beröras. Första gången det blev synligt, frågade folket: Vad är det? Så frågas också den som hittills varit obekant med Guds ord, som är den kristtrogenes manna: Vad är det, 2 Mos 16:15, kan det vara något att leva av? Ty liksom mannat, så är också Guds ord så anspråkslöst i sin yttre apparition, att man i förstone inte tror att de duger någonting till. Men om Guds ord gäller vad Mose säger om mannat: Detta är brödet som Herren har givit eder till föda. Jf Joh 6:41. Det måste insamlas om morgonen, ty i solens hetta smälte det bort, 2 Mos 16:21 — så måste också Guds ord sökas om morgonen, Ps 119:147, Jes 50:4, Luk 21:38 m fl ställen. Den som hann att samla bara något litet, honom fattades intet, och den som samlade mycket hade inte till överlopps, 2 Mos 16:18. Också med Guds ord är det så, att den som har ont om minuter och får tid till bara en kort andakt, likväl får vad han behöver, medan den som har gott om tid, likväl inte får något till överlopps. I Uppenbarelseboken 2:17 talas om det fördolda mannat. Fördolt är Guds ord för dem som inte hungrar efter rättfärdighet. Mannat kunde inte samlas på förråd, då blev det illaluktande, 2 Mos 16:20. Guds ord kan man inte lägga upp i lager för framtiden, det måste ständigt insamlas på nytt. Inne i förbundsarken förvarades dock, jämte lagens tavlor, ett gyllene ämbar med manna, som inte rutnade, Hebr 9:4. Lagens tavlor och öknen manna, det är sinnebilder av Guds stränga krav och faderliga barmhärtighet, krav och kraft, de hårda buden och det ljuvliga evangelium.

Nu visar det sig, att först den blandade hopen, därefter också Guds folk börjar känna leda vid mannat. Vid tanken på den goda löken i Egypten sade man till och med: Här finns alls intet, 4 Mos 11:6, ty mannat var för dem nu detsamma som ingenting. Så är det också med den leda vid Guds ord, som varje kyrkokristen och varje bibelläsare känner av bitter erfarenhet. I sådana tider

är det som om Bibeln vore ingenting.

Att Gud den gången lät en mängd vaktlar vinddrivas så att de blev ett lätt byte för israeliterna, var en räddning ur yttre betryck, men viktigare var, att bördan av omsorg och förbön för folket kom att delas mellan Mose och de sjuttio äldste, 4 Mos 11:16-17. En pockande och självisk bön blir dock inte till odelad välsignelse, även om den i yttre mening blir bönhörd, och ett belägg härför blev »lystnadsgravarna» i Kibrot-Hattaava, 4 Mos 11:34. De blev ett varnande minnesmärke över hur det går, när man ber till Gud för att i sina lustar förlösa vad man fått, Jak 4:3.

Efter de många prövningar som Mose genomgått kommer så ytterligare Arons och Mirjams uppviglingsförsök, 4 Mos 12. Vi dröjer inte vid själva episoden, men för kännedom om Mose är det viktigt att lägga märke till en sak som uttalas i denna berättelse. Mose hade av naturen alltid varit hetlevrad, och denna egenskap utmärkte honom ännu när han med lagens tavlor var på väg ner från Sinai första gången. Åldern hade inte förändrat åttioåringen. Men i berättelsen om syskonens uppror, som för Mose mås varit ännu mer närgående än folkets allmänna knotande, märker man att ett nytt sinnelag har vuxit fram. För det första: Mose säger inte ett ord till försvar för sin prestige. Men Herren hörde att man talade illa om honom, 4 Mos 12:2. Och för det andra heter det nu om Mose, att han var en mycket saktmodig man, mer än någon annan människa på jorden, 4 Mos 12:3. Det gamla var förgånget, något nytt hade kommit, 2 Kor 5:17.

Nya prövningar och besvikelser väntar. Spejare sänds in i Kanaans land, 4 Mos 13, och efter fullgjort uppdrag kommer de tillbaka med en mycket nedslående rapport: För det första är landet så fattigt att det förtär sina inbyggare, vilket måste innebära att invånarna är undernärda, utmärklade, kraftlösa. För det andra är dess invånare ett resligt folk, jättar, inför vilkas muskelmassor vi kände oss som gräshoppor, säger spejarna, 4 Mos 13:33-34. Så logisk är den som inte vill och inte vågar. När Mose då på Herrens uppdrag ger tillkänna, att folket har att motse fyrtio års ytterligare ökenvandring, så gör folket, utan Mose som ledare, ett försök att mot Herrens vilja storma in över gränsen. De blir slagna i grund.

Mose var luttrad, men inte färdig. Kanske var det detta oavbrutna knotande hos folket som frestade honom till att försöka att en gång hålla på sin prestige. Efter ny klagan hos folket över vattenbrist har Mose och Aron gått bort från menigheten och talat med Gud om bekymret, och Gud har sagt till dem att de skall tala till en klippa, och denna skall då ge vatten ifrån sig, 4 Mos 20:8. Vare sig nu Moses tro inte räcker till för att nöja sig med att bara tala, eller han vill för en gångs skull hålla på prestige och visa vad han kan — i varje fall talar han inte till klippan, utan slår på den med sin stav, 4 Mos 20:11. Gud låter vatten strömma fram till folkets räddning. Men till Mose och Aron säger han, att de till straff för att de inte har hållit Gud allena för helig skall förvägras att själva komma in i det utlovade landet, 4 Mos 20:12. Enligt den talmudiska skriften Baba Batra skall Gud vid detta tillfälle ha klagat över dem som gått bort och sagt att Mose står tillbaka för Abraham.

I Fjärde Mosebokens 21:a kapitel återfinns vi berättelsen om kopparormen. Ormen framträder i Bibeln vanligen som symbol för den djävulska, mot Gud fiendliga makten, och det kan synas underligt, att den här får stå som en förebild till Frälsarens, Joh 3:14-15. Detta skall förstås i belysningen av sådana ord som Gal 3:13, enligt vilket Jesus blev en förbannelse för vår skull, eller 2 Kor 5:21, enligt vilket Gud för vår skull har gjort Jesus till synd för—att vi genom honom skulle bli rättfärdighet från Gud. Den som var upphängd på trä, var förbannad, 5 Mos 21:23, och uttrycket »upphöja» brukades i grym ironi även om den som blev »upphöjd» på marterpålen, Joh 12:24.

Var och en som hade blivit ormstungen, hade bara att se på kopparormen, så skulle han överleva. Här liksom så ofta i Bibeln framhålls hur enkelt det är, som krävs av oss för att bli frälsta. I Sakarjas profetia i Sak 12:10 används samma hebreiska verb som i berättelsen om kopparormen återges med »se». I Sakarjastället är det översatt med »se upp». I vår berättelse är det den stungne som skall se upp, hos Sakarja skall syndaren se upp till den stungne. Jesus på korset med den genomstungna sidan är uppfyllelsen av både Moses och Sakarjas profetia.

6 Epilog

För Mose närmare sig nu slutet av hans långa jordeliv. Han håller på Moabs hedars avskedstalet till sitt folk, och efter alla mödor, faror, besvikelser och lidanden under ökenvandringen ser han nu mest de ljusa sidorna i vad han genomgått. Herren har stridit för sitt folk, 5 Mos 1:30, och har burit dem så som en far bär sin son, 5 Mos 1:31, han har låtit sig vårda om dem i den stora öknen så att intet har fattats dem, 5 Mos 2:7, 8:4. Detta måste förstås på ett andligt sätt och belyses bäst av samtalet mellan Jesus och hans apostlar den sista natten av hans jordeliv, då Jesus frågade: »När jag sände eder åstad utan skor, icke fattades eder då något?» De svarade: »Herre, intet», Luk 22:35. Den som har Herren själv med på vägen, honom fattas intet, även om i timlig bemärkelse allt skulle fattas honom.

I Femte Mosebok 18:18 ger Gud åt Mose löftet om att en gång en profet, som är lik Mose, skall komma. De orden om den ende store profeten efter Mose har av både judar och kristna uppfattats som en profetia om Messias.

Till straff för sin olydnad, när han med staven slog på klippan, skulle Mose inte få föra folket in i det utlovade landet. Men han skulle få kasta en blick dit före sin död. Så gick han upp på berget Nebo på östra sidan av Jordan, och Herren lät honom se mer hans jordiska öga från denna utsiktsplats kunde se: hela landet, Gilead ända till Dan, Galileen, Juda land, Sydlandet Negev, 5 Mos 34:1-2. Gud förnyar där sitt löfte, att detta land skall tillhöra Israel. Mose dör där i Moabs land och blir begraven, men

ingen har fått veta var hans grav är.

Man kan tycka, att Mose får ett hårt straff för en ringa olydnad. År 1956 hade jag tillfälle att höra en judisk rabbin tala över detta tema, och han hänvisade till vad Gud genom Mose själv säger till Aron, när dennes söner blivit straffade med döden för en olydnad som kan synas ringa: »På dem som stå mig nära vill jag bevisa mig helig, och inför alla folket bevisa mig härlig», 3 Mos 10:3. Ju närmare en människa lever Gud, desto nogare tar Gud sitt krav på lydnad. Innan Kristus kom i världen, vet Bibeln av ingen som stått närmare Gud än Mose, som hade en gemenskap med Gud, innerligare än profeterna. En gång skulle Han komma, som var ett med Gud och som måste lida mer än någon någonsin lidit.

Mose blev straffad, men han gick icke förlorad. Hur skulle han annars ha kunnat möta den förklarade Kristus på det heliga berget och samtala med honom om hans lidande? (Luk 9:30-31). Det är helt i biblisk anda som vi i Sv Ps 1:5 (1937 års psalmbok) sjunger att Mose dog glad. Enligt gammal judisk tradition tog Gud genom en kyss tillbaka till sig Moses ande. Genom tron på Kristus, som han inte hade sett, dog han salig. Det är denna saliga död i tro, som den danska kyrkan — med anknytning till den nämnda judiska traditionen — sjunger om i slutorden till den danska psalmen 189:2: Til du mig kysser med din mund og tager hjem til dig.

Studiefrågor

MOSES

1 Ge fler exempel på mödrar, som fått »en av Gud given insikt om en särskild kallelse» för sitt barn (Se i början av "1 Räddad för att rädda").

2 Jämför ställen, där det berättas att människor svarat »Hinneni» på Guds tilltal, (Se i början av "2 Kallelsen och Gudsnamnet", i början av "ISAK - 2 Eldprovet" och i början av "JOSEF - 2 Drömmaren").

3 Vad innebär det att »bröders inbördes förmaning och tröst» är »kristenlivets tredje sakrament»? (Se i slutet av "2 Kallelsen och Gudsnamnet") Hur skulle det kunna få komma till större rätt i kyrkan?

4 Ge exempel på vad det skulle kunna betyda »om de som eftersträvar makt och inflytande inom kyrkan alltid har en kritisk syn på sig själva». (Se i början av "3 Släpp mitt folk").

5 »Social nöd kan vara ett hinder för evangelium» står det i början av "3 Släpp mitt folk". Marx klagade över att evangelium hindrade folk att råda bot på den sociala nöden. Han kallade religionen ett opium för folket, eftersom de fattiga nöjde sig med den härlighet som väntade efter döden och därför inte tog itu med orättvisorna i denna världen. Hur förhåller sig dessa båda synpunkter till varandra?

6 Ligger det något symboliskt i det judiska påskfirandet om man jämför det med det kristna? (Se i slutet av "3 Släpp mitt folk")

7 »Guds folk har alltid haft att bryta upp och ge sig ut på vandring som främlingar på jorden». (Se i slutet av "3 Släpp mitt folk"). Ge exempel på detta. Finns det också exempel på hur det har gått då Guds folk inrättat sitt liv alltför mycket för detta livet. »vanliga» kristna är det väl sällan aktuellt att »ge sig ut på vandring». Vad kan det då innebära att vara »främling på jorden»?

8 Såväl Paulus som Luther talar om en ständig bön. Hur skall man uppfatta den bön som pågå ständigt? Hur förhåller det sig att en människa beder även då hon anser sig inte kunna bedja? (Se i början av "4 Röda havet och Sinai").

9 Man upplever ofta att man som Linnekan se Gud »på ryggen» i naturen eller i en människas liv. (Se i slutet av "4 Röda havet och Sinai"). Vad är det man inte ser av Gud på det sättet?

10 Vilka faror hotar en kristen som aldrig har stått i en personlig avgörelse och »brutit upp från sig och sitt eget»? (Se i början av "5 Ökenvandring").

11 Vad skall en kristen göra när tvivlet och den leda vid Guds ord, som omtalas i mitten av "5 Ökenvandring", drabbar henne?